

Ethiek van de politiek.

Bill Clinton op weg naar het Witte Huis versloeg president George Bush - ter goed begrip de vader - met de verkiezingsleus "It is about the economy, stupid !"

Mijn bijdrage hier vanavond geef ik als titel "It is about ethics, stupid !"

Ik doe dat als man van Nexus, in lijn met een lange traditie, zoals Rob (Riemen) het zei, te gaan voor Vrijheid, maar dan wel de "moeilijke vrijheid", die op zoek naar "waarheid, rechtvaardigheid, vrijheid en de waardigheid van de mens".

Ik doe dat ook - en zelfs meer in het bijzonder - als man van het Handvest van de Aarde.

Dat Handvest van de Aarde is voortgevloeid uit "Our Common Future", onze gemeenschappelijke toekomst, nu 25 jaar geleden aan de Verenigde Naties aangeboden door Gro Harlem Brundtland. Het kreeg precieze gestalte na 1991 toen in Rio de Janeiro de UNCED (UN Conference on Environment and Development) gehouden werd; de zgn. Earth Summit.

In 2000 lag de tekst van dat Handvest van de Aarde er; een "ethical framework" (voor governance) opgesteld door civil society dat als eerste onderschreven/endorsed werd door UNESCO en de International Union for Conservation of Nature (IUCN).

"It is about ethics, stupid !" Dat zeiden dus in 2000 we the people, de civil society tegen de wereld. Enkele jaren geleden, bij gelegenheid van 60 jaar Universele Verklaring van de Rechten van de Mens schreef ik met enkele collega's een boekje "Inspiration for Global Governance", dat opriep die mooie Universele Mensenrechten-traditie - dat was dus een appèl aan en een verklaring van regeringen nu in de V.N. verenigd - voort te zetten, maar tegelijk daaraan toe te voegen de waarden van onze gemeenschappelijke toekomst.

Dat nieuwe laat zich in vijf punten samenvatten :

1. In al hun prachtige diversiteit zitten wij mensen, volkeren en de natuur in één "bootje", niet zoals in 1948 benadrukt alleen "independent nations", maar interdependant met een gemeenschappelijke lotsbestemming.
2. Wij hebben oog gekregen voor duurzaamheid, dus leefbaarheid ook voor onze kinderen en kindskinderen.
3. Wij leren te leven met diversiteit en die te waarderen; in ieder land en grensoverschrijdend.
4. Governance, de kunst van het veranderen, is alleen effectief als er sprake is van partnership, elkaar aanvullen van politiek, bedrijfsleven en civil society. Daarom is de titel van vanavond "Ethiek van de politiek" voor mij dus te beperkt; een ouderwetse achterhaalde titel.
5. Tenslotte is er in vergelijking met 1948 de herontdekking van de spiritualiteit. Enkele jaren geleden sprak Jürgen Habermas bij ons in Tilburg over de behoefte aan een postseculiere samenleving. Dat ging en gaat mij te ver, maar wij moeten wel op twee benen gaan lopen; één daarvan is het seculiere, de natuurwetenschappen en de Trias politica, die de democratie zonder kerk en religie organiseert. Dat blijft hard nodig. Maar de ander is de spiritualiteit, de vreugdevolle viering van het leven, godsdiensten en geestelijke bewegingen, de muziek, de passie en de verhalen die ethiek gestalte geeft.

It is about ethics, stupid ! bracht mij als Handvest van de Aarde man er toe enkele jaren geleden de Staatscommissie voor een nieuwe Grondwet een preambule aan te reiken. Die luidde als volgt :

Wij, de burgers van Nederland, zijn verantwoordelijk voor onze rijk geschakeerde samenleving, die gebaseerd is op de beginselen van vrijheid, gelijkheid, verdraagzaamheid, rechtvaardigheid, solidariteit en duurzaamheid. Ons land is een open, democratische en pluriforme rechtstaat, en maakt deel uit van een sterk en bezielde Europa. Te midden van een schitterende verscheidenheid van culturen en levensvormen maken wij deel uit van één wereldwijde gemeenschap van volkeren en weten wij ons lotsverbonden met al wat op de Aarde leeft.

Dat voorstel haalde het niet. De juristen wilden hun Grondwet niet met ethiek belasten. Echter, ook tegen deze vakmensen zou ik willen zeggen : It is about ethics, stupid !

Meer succes is er in het bedrijfsleven. Daar heeft Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (Corporate Social Responsibility) een grote vlucht genomen.

People, Planet and Profit, en sommigen voegen daaraan toe de P van Pneuma, adem, spiritualiteit dus.

Anderen spreken als vierde P van Pride, de trots; er trots op zijn naar de ethiek van Our Common Future te leven.

Het valt niet mee in het moderne leven ethiek gestalte te geven.

Wij hebben immers in onze tijd te maken met een Bermudadriehoek waarin waarden naar beneden gezogen worden.

Dat komt in de economie door excessief korte termijn denken, het "verdisconteren".

In de politiek, door de electorale cyclus, het gaat erom bij de volgende verkiezingen herverkozen te worden.

In de media gaat het om kijk- en luistercijfers, om sensatie en soundbites.

Zo sterft ethiek in deze Bermudadriehoek, of beter gezegd komt niet tot leven.

In die zin is Rob Riemen, Nexus, het tegengif.

Echter, het is nog moeilijker.

De elite wordt verweten geen elite te zijn, niet voor de moeilijke vrijheid te gaan.

Maar let op. Vele jaren geleden consulteerde Rob mij een Nexus-conferentie te wijden aan Cosmopolitisme. Dat leek prachtig, maar ik wees Rob er toen op dat Cosmopolitisme een risico inhoudt, omdat het vaak begrepen wordt als minachting voor de eigen cultuur. Dan wordt het "high brow" arrogantie. Dat maakt elite ongeloofwaardig.

Is dat vermijdbaar ? Jazeker.

Laat ik daarom afsluiten met enkele woorden over wat mijns inziens Europese cultuur is.

Om die/dat te begrijpen kan men het beste rondreizen door Europa; niet naar de grote, beroemde plaatsen, maar kriskras door dorpen en stadjes.

Dan zal men ontmoeten de volksfeesten, onverwacht en overal aan de gang. Daar wordt dan geschiedenis gevierd. Helden en heldinnen uit het verleden opnieuw in en met passie opgevoerd.

De verhalen van moed en lafheid, de adel van de geest en het bedrog herleven. Helden en Boeven. Drama.

Verhalen, duizend maal verteld. Dat is de ethos van Europa; dat is onze cultuur.

Shakespeare schreef niet voor de elite, en dat geldt voor vele anderen die ons cultuur brachten.